

Úvod do práva EÚ

Mgr. Jana Vnuková
Ministerstvo spravodlivosti SR

Júl 2013, Omšenie

Špecifiká EÚ ako nadnárodnej organizácie

- hlavné priority Únie určuje Európska rada, zložená z hláv štátov;
- európskych občanov zastupujú priamo volení poslanci EP;
- záujmy Únie ako celku zastupuje Európska komisia, ktorej členov menujú vlády členských štátov;
- vnútroštátne vlády obhajujú záujmy svojich krajín na pôde Rady EÚ.

6/64 Costa v. ENEL

- Vytvorením Spoločenstva na neomezenou dobu, ktoré je vybavené vlastnými orgánmi, vlastnou právnou subjektivitou, subjektivitou v mezinárodných vzťahoch a ešte aj skutočnými právomocami, ktoré vychádzajú z obmedzenia suverenity alebo prenosu právomocí zo štátov na Spoločenstvo, členské štáty obmedzili svoje zvrchované práva, aj keď iba vovymedzených oblastiach, a vytvorili tak právny poriadok, ktorý zaväzuje ich občanov rovnako štáty samotné“

Určovanie európskej agendy

- Európska rada určuje hlavné politické smerovanie Únie, nemá však právomoc prijímať právne predpisy.
- **Predseda**
- najvyšší predstavitelia členských štátov a predseda Komisie
- stretáva sa min. štyrikrát ročne.

Inštitúcie EÚ (zapojené do legislatívneho procesu)

- Európsky parlament, ktorý zastupuje občanov Únie a je nimi priamo volený;
- Rada EÚ, ktorá zastupuje jednotlivé členské štáty. Predsedníctvo Rady sa medzi členskými štátmi strieda na princípe rotácie.
- Európska komisia, ktorá zastupuje záujmy EÚ ako celku (motor integrácie).

Ostatné inštitúcie EÚ

- Súdny dvor – presadzuje európsky právny poriadok
- Dvor audítorov – kontroluje financovanie činností Únie

Ďalšie inštitúcie a medziinštitucionálne orgány

- Európsky hospodársky a sociálny výbor zastupuje občiansku spoločnosť, zamestnávateľov a zamestnancov;
- Výbor regiónov zastupuje regionálne a miestne orgány;
- Európska investičná banka financuje investičné projekty EÚ a pomáha malým a stredným podnikom prostredníctvom Európskeho investičného fondu;

Ďalšie inštitúcie a medziinštitucionálne orgány

- Európska centrálna banka zodpovedá za európsku menovú politiku;
- Európsky ombudsman prešetruje sťažnosti na nesprávny úradný postup inštitúcií a orgánov EÚ;
- Európsky dozorný úradník pre ochranu údajov chráni súkromie a osobné údaje občanov;
- Úrad pre publikácie vydáva oficiálne publikácie o EÚ;

Ďalšie inštitúcie a medziinštitucionálne orgány

- Európsky úrad pre výber pracovníkov vyberá zamestnancov pre inštitúcie a iné orgány EÚ;
- Európska škola verejnej správy poskytuje odbornú prípravu pre zamestnancov inštitúcií EÚ v špecifických oblastiach;
- Európska služba pre vonkajšiu činnosť . Vysoká predstaviteľka predsedá Rade pre zahraničné veci a vedie spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku a zároveň zabezpečuje súlad a koordináciu v oblasti vonkajších činností Únie.

Špecializované agentúry

- Agentúra základných práv
- EUROJUST – jednotka pre justičnú spoluprácu
- EUROPOL
- Frontex – agentúra pre vonkajšie hranice
- Európsky inštitút pre rodovú rovnosť
- Európsky azylový podporný úrad (EASO)
- Európske centrum pre prevenciu chorôb a kontrolu

Rada EÚ

- zapojená do legislatívneho procesu
- Zložená zo zástupcov vlád na úrovni ministrov
- Výbor stálych zástupcov (Coreper I a II)
- expertné skupiny a výbory
- rotujúce predsedníctvo (6 mesiaců)
- sídlo Brusel, schádza sa tiež v Luxemburgu

Európsky parlament

- legislatívny orgán EU
 - spolurozhodovací postup
 - kooperačný postup -
 - konzultačný postup
- kontrolné pravomoci:
 - schvaľuje zloženie Komise
 - môže vysloviť Komisi nedôveru
 - spolurozhoduje o rozpočte Únie
- EP sa skladá z poslancov volených priamo občanmi členských štátov, volebné obdobie - 5 rokov
- sídlo v Štrasburgu, v Luxemburgu aj v Bruseli

Európska komisia

- „strážca zmlúv“, „motor integrácie“
- Komisia sa skladá z komisárov nominovaných ČŠ
 - funkčné obdobie - 5 rokov
 - členovia Komisie majú byť nezávislí na členských štátoch
 - komisári podliehajú politickému i organizačnému vedeniu predsedu Komisie
- legislatívna právomoc:
 - výlučné právo legislatívnej iniciatívy
 - právomoc vydávať delegované právne akty
 - právomoc dojednávať vonkajšie zmluvy EÚ
- výkonná právomoc
- kontrolná právomoc

Súdny dvor EÚ

- Súdny dvor a Všeobecný súd
- Súdny dvor - 1 sudca z každého ČŠ, 8 gen. advokátov
- Všeobecný súd (pojednáva vo veciach v I.stupni, ktoré sa nepredkladajú špecializovaným súdom alebo priamo SD. Zaoberá sa aj odvolaniami proti rozhodnutiam (v prvom stupni) špecializovaných súdov.- najmenej 1 sudca z každého ČŠ
- Sudcovia vyberaní na dobu 6 rokov vzájomnou dohodou vlád
- sídlom oboch súdov je Luxemburg

Súdny systém EÚ

- Súdny dvor EÚ (SD a VS)
- Všeobecný súd (pojednáva vo veciach v I.stupni, ktoré sa nepredkladajú špecializovaným súdom alebo priamo SD. Zaoberá sa aj odvolaniami proti rozhodnutiam (v prvom stupni) špecializovaných súdov.
- Zloženie: najmenej 1 sudca za každý ČŠ
- Špecializované súdy: Súd pre verejnú službu
- Vnútroštátne súdy

Pramene práva EÚ

- 3 hlavné kategórie:
- Primárne právo
- Sekundárne právo
- Medzinárodné zmluvy

Primárne právo EÚ

- zakladajúce zmluvy v platnom znení
- protokoly k týmto zmluvám
- Všeobecné právne zásady
- Bezprostredný účinok (bezpodmienečnosť; presnosť a určitosť; spôsobilosť na vytvorenie práv jednotlivcov), 26/62 Van Gend en Loos
- Voľný pohyb tovaru, osôb, služieb, sloboda podnikania, zákaz diskriminácie na základe št. príslušnosti, pohlavia, zákaz kartelových dohôd a zneužitia dominantného postavenia na trhu

Bezprostredný účinok primárneho práva

- 26/62 Van Gend en Loos
- Ustanovenie Zmlúv má bezprostredný účinok ak je: bezpodmienečné
dostatočne presné a určité
spôsobilé vytvoriť práva jednotlivcov
- Ustanovenia s bezprostredným účinkom v Zmluve: Voľný pohyb tovaru, osôb, služieb, sloboda podnikania, zákaz diskriminácie na základe št. príslušnosti, pohlavia, zákaz kartelových dohôd a zneužitia dominantného postavenia na trhu

Zakladateľské zmluvy

- Lisabonská zmluva z r. 2007, Charta základných práv
- Zmluva z Nice z r. 2001
- Amsterdamská zmluva z r. 1997
- Zmluva o Európskej únii – Maastrichtská zmluva z r. 1992
- Jednotný európsky akt z r. 1986
- Zmluva o zriadení spoločnej Rady a spoločnej Komisie Európskych spoločenstiev – Bruselská zmluva z r. 1965
- EURATOM z r. 1957
- Akty o pristúpení nových členských štátov (z roku 1972, 1979, 1985, 1994, 2004 (ozn.č. 185/2004 Z.z.))

Všeobecné právne zásady

- Ustanovenia zmlúv neboli dostatočné pre vytvorenie súdržného právneho poriadku
- Vychádzajú zo zásad vnútroštátneho práva ČŠ, najmä v ústavách
- Záväzné pre orgány EÚ a ČŠ vždy, keď vec spadá do pôsobnosti unijného práva, resp. pri jeho uplatňovaní

Všeobecné právne zásady

- EDĽP (Stauder 29/69; Hauer 44/79)
- Ochrana vlastníctva
- Sloboda práce
- Nedotknuteľnosť obydlia
- Rešpektovanie práva na obhajobu
- Právo na kontradiktórne vypočutie
- Právo na rešpektovanie súkromného života

Všeobecné právne zásady

- Zásada svojvoľných zásahov zo strany verejnej správy (Koninklijke Scholten-Honig z r. 1978)
- Zásada proporcionality (Buitoni z 1985)
- Zásada legitímnych očakávaní (Milchkontor z 1993)

Všeobecné právne zásady

- Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd (Stauder 29/69; Hauer 44/79)
- Charta základných práv

Sekundárne právo

Nariadenie

- má všeobecnú platnosť,
- záväzné vo všetkých častiach – všeobecná a abstraktná hodnota
- priamo aplikovateľné v každom členskom štáte (čl. 288 ZFEU) pre štáty aj jednotlivcov
- Bez implementačnej legislatívy
- Aplikovateľné verejnými orgánmi aj súdmi
- Nariadenie č. 1896/2006, ktorým sa zavádza európske konanie o platobnom rozkaze,
- Nariadenie č. 861/2007, ktorým sa ustanovuje európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu

Nariadenie

Príklady:

- Nariadenie č. 1896/2006, ktorým sa zavádza európske konanie o platobnom rozkaze,
- Nariadenie č. 861/2007, ktorým sa ustanovuje európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu
- Nariadenia Brusel I a Brusel IIa
- Nariadenie Rím I a Rím II
- Nariadenie o doručovaní, o výkone dôkazov...

Smernica

- Záväzná z hľadiska výsledku
- Voľba formy a prostriedkov implementácie je na št. orgánoch
- Implementačný akt musí mať normatívny charakter
- V zásade určená štátom, nie jednotlivcom

Nepriamy účinok smernice

- euro konformný výklad vnútroštátneho práva
- Effet utile komunitárneho práva
- 14/83 Von Colson a Kamann v. Nordrhein Westfalen
- C-106/89 Marleasing – povinnosť konformného výkladu sa vzťahu aj na právnu normu predchádzajúcu smernice
- Konformný výklad pokiaľ je to len možné, nie však contra legem

Priamy účinok smernice

- Smernica nebola implementovaná ČŠ v určenom termíne
- Obsah smernice je dostatočne presný na to, aby bola súdom priamo aplikovaná
- Cieľom smernice je priznanie subjektívneho práva osobe, ktorá sa na ňu dovoľáva

Priamy účinok smernice

- Konkrétny spor sa rozhodne tak, ako keby bola smernica implementovaná
- Effet utile – reálne presadzovanie unijného práva, teleologická metóda, čo najlepšie realizovanie cieľov a účelnosti Zmlúv
- Iba v prospech jednotlivca (rozsudok Kolpinghuis z 1987)
- Iba voči štátu (rozsudok Marshal z r. 1986)

Priamy účinok smernice

41/74 Van Duyn v. Home Office

148/78 Ratti

152/84 Marshall

C-91/92 Faccini-Dori

C-188/89 Foster v. British Gas

Zodpovednosť štátu

- **Jednotlivec môže žiadať náhradu škody** (rozsudok Frankovitch z r. 1991; C-46/93 a 48/93 Brasserie du Pecheur a Factortame)
- **3 podmienky:**
 - cieľ smernice musí obsahovať udelenie práv pre jednotlivca
 - obsah práv musí byť možné stanoviť na základe smernice
 - musí existovať príčinná súvislosť medzi porušením povinnosti, ktorá bola štátu uložená, a škodou, ktorú jednotlivec utrpel

Sekundárne právo

Rozhodnutie:

- správny akt – jeden alebo viacerí adresáti
- Adresát: súkromné osoby alebo štát
- Najčastejšie vydávané Komisiou
- 9/70 Grad: bezprostredný účinok rozhodnutia

Sekundárne právo

Odporúčanie a stanovisko

- Nie sú záväzné
- Zaväzujú štáty správať sa určitým spôsobom bez ukladania priamych povinností

Nepomenované akty

Rezolúcia, uznesenie, závery, vyhlásenie, komuniké

Medzinárodné zmluvy

- Zmluvy uzavreté Úniou, čl. 218 ZFEÚ
- Únia má oprávnenie uzatvárať zmluvy nielen v oblastiach stanovených Zmluvami – vonkajšie prenesené právomoci, paralelizmus medzi vnútornými a vonkajšími právomocami
- Záväzné pre orgány EÚ aj ČŠ
- Stanoviská SD EÚ

Rozhodnutia Súdneho dvora – prameň práva

- **rozhodnutie Súdneho dvora EÚ** je rozhodnutie vo veci samej vydané:
 - v konaní o predbežnej otázke podľa zakladajúcich zmlúv
 - v konaní o neplatnosti právneho aktu podľa zakladajúcich zmlúv
 - v konaní pre nesplnenie povinnosti vyplývajúcej zo zakladajúcich zmlúv
 - v konaní o neaplikovateľnosti nariadenia podľa zakladajúcich zmlúv

Právo Európskych spoločenstiev sa vyznačuje dvomi základnými vlastnosťami, ktorými sú:

- **prednosť** pred právom členského štátu, ktorá znamená, že členský štát nemôže prijímať nové platné právne predpisy, ktoré nie sú v súlade s právom Európskych spoločenstiev a zároveň súdy členského štátu sú povinné neaplikovať vnútroštátny právny predpis, ktorý je v rozpore s právom Európskych spoločenstiev
- **priamy účinok** v práve členského štátu, ktorý spočíva v priznaní práv a ukladaní povinností, a to priamo a samostatne, bez pomoci iného právneho predpisu, pričom fyzická osoba alebo právnická osoba sa môže následne dovolať konkrétneho právneho aktu Európskych spoločenstiev priamo pred súdom. Vo všeobecnosti je možný len vertikálny vzostupný účinok, okrem prípadov, keď z rozhodnutia Súdneho dvora Európskych spoločenstiev nevyplýva priznanie horizontálneho priameho účinku (napr. v prípade vzťahov medzi zamestnávateľom a zamestnancom alebo v prípade zákazu diskriminácie a pod.).
Predpokladom priameho účinku je spravidla **priama aplikovateľnosť**, čo je vlastnosť práva Európskych spoločenstiev, ktorá znamená, že na jeho uplatňovanie zo strany členských štátov nie je prípustné jeho prevzatie vnútroštátnym zákonodarstvom. To znamená, že k aplikácii dochádza bez pomoci vnútroštátnej normy

Prednosť práva EÚ

- 6/64 *Costa v. ENEL* – komunitárne právo má prednosť pred vnútroštátnym právom
- 11/70 *Internationale Handelsgesellschaft* – komunitárne právo má prednosť aj pred vnútroštátnym ústavným právom
- 106/77 *Simmenthal II* – vnútroštátny súd musí dať prednosť komunitárnej norme bezodkladne; komunitárne právo má prednosť v aplikácií, nie v platnosti

Uplatňovanie práva EÚ

- 33/76 *Rewe –Zentralfinanz* – základné princípy pre procesné a iné podmienky uplatňovania komunitárneho práva, vnútroštátne zaobchádzanie, ekvivalencia, efektivita
- 68/79 *Hans Just*, 199/82 *San Giorgio*, 331/85, 376/85 a 378/85 *Bianco a Girard*, C-192/95-218/95 *Société Comateb* – pravidlá dokazovania vo veciach náhrady škody pri neoprávnene vymeranom cle alebo nepr. dani
- 33/76 *Rewe-Zentralfinanz*, C-208/90 *Emmot*, C-338/91 *Steenhorst-Neerings*, C-410/92 *Johnson*, C-90/94 *Haahr Petroleum*, C-114 a 115/95 *Texaco*, C- 188/95 *Fantask* – pravidlá pre plynutie premlčacej lehoty

Uplatňovanie práva EÚ

- *C-312/93 Peterbroeck, C-430/93 a C-431/93 Van Schijndel, C-72/95 Kraajiveld*
 - Pravidlá pre uplatňovanie námietky komunitárneho práva
- *6/60 Humblet, 60/75 Russo, 14/83 Von Colson a Kamann, 79/83 Harz, C-271/91 Marshall II, C-66/95 Sutton, C-180/95 Drähmpähl*
 - Pravidlá pro zodpovednosť za porušenie kom. práva
- *C-213/89 Factortame II*
 - pozastavenie uplatňovania vnútroštátnej normy
- *Spojené veci C-143/88 a C-92/89 Zuckerfabrik*
 - Pozastavenie uplatňovania komunitárnej normy

Prevzatie práva EÚ v právnom poriadku SR

- Ústava SR: čl. 7
 - (2) Slovenská republika môže medzinárodnou zmluvou, ktorá bola ratifikovaná a vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, alebo na základe takej zmluvy preniesť výkon časti svojich práv na Európske spoločenstvá a Európsku úniu. Právne záväzné akty Európskych spoločenstiev a Európskej únie majú prednosť pred zákonmi Slovenskej republiky. Prevzatie právne záväzných aktov, ktoré vyžadujú implementáciu, sa vykoná zákonom alebo nariadením vlády podľa čl. 120 ods. 2.
 - (5) Medzinárodné zmluvy o ľudských právach a základných slobodách, medzinárodné zmluvy, na ktorých vykonanie nie je potrebný zákon, a medzinárodné zmluvy, ktoré priamo zakladajú práva alebo povinnosti fyzických osôb alebo právnických osôb a ktoré boli ratifikované a vyhlásené spôsobom ustanoveným zákonom, majú prednosť pred zákonmi.
-

Prevzatie práva EÚ v právnom poriadku SR

- Ústava SR – čl. 144 ods. 2

„Ak sa súd domnieva, že iný všeobecne záväzný právny predpis, jeho časť alebo jeho jednotlivé ustanovenie, ktoré sa týka prejednávanej veci, odporuje ústave, ústavnému zákonu, medzinárodnej zmluve podľa čl. 7 ods. 5 alebo zákonu, konanie preruší a podá návrh na začatie konania na základe čl. 125 ods. 1. Právny názor ústavného súdu obsiahnutý v rozhodnutí je pre súd záväzný.“

Konanie o predbežnej otázke čl. 267 ZFEÚ

- Dôležitý zjednocujúci účinok
 - (a) výklad Zmlúv;
 - (b) platnosť a výklad aktov inštitúcií, orgánov, úradov a agentúr Únie

Konanie o predbežnej otázke podľa čl. 267 ZFEÚ

- Spolupráca medzi vnútroštátnymi súdmi a Súdmi EÚ
- Či je ustanovenie platné, resp. upresniť jeho význam
- Otázku kladie súd, nie účastníci
- Podmienky (zákonný pôvod orgánu, stálosť, nezávislosť, záväzná povaha súdu, kontradiktórna povaha konania, uplatňovanie právnych zásad orgánom, pri výkone súdnej funkcie)

Konanie o predbežnej otázke podľa čl. 267 ZFEÚ

- Súdny ktoré musia podať otázku: súdy poslednej inštancie, bez možnosti opravného prostriedku
- Súdny ktoré môžu položiť otázku: proti rozhodnutiu ktorých je možné podať riadny opravný prostriedok
- Výnimky: už riešená otázka SD;
- Acte clair, acte éclairé

Konanie o predbežnej otázke podľa čl. 267 ZFEÚ

- Výnimky:
 - Identickú hmotnoprávnu otázku už SD riešil (rozsudok Da Costa C-28, 29, 30/62);
 - - judikatúra prináša odpoveď na dotknutú právnu otázku (rozsudok Cilfit 283/81)
 - Teória jasného aktu (acte clair)

Najdôležitejšie oblasti práva EÚ

- Právo 4 slobôd vnútorného trhu:
 - Volný pohyb tovaru
 - Volný pohyb osôb
 - Volný pohyb služieb a kapitálu
- Súťažné právo
- Daňové právo
- Spotrebiteľské právo
- Právo obchodných spoločností

Najdôležitejšie oblasti práva EÚ

- Právo duševného vlastníctva
- Justičná spolupráca v civilných veciach
- Justičná spolupráca v trestných veciach
- Pracovné právo
- Bankové a poisťovacie právo
- Právo životného prostredia
- Poľnohospodárske právo
- Právo azylové a imigračné

Zákon č. 19/2002 Z.z.

- Ktorým sa ustanovujú podmienky vydávania aproximačných nariadení vlády Slovenskej republiky.
- Oblasti:
 - a) colného práva,
 - b) bankového práva,
 - c) vedenia účtov a daní obchodných spoločností,
 - d) duševného vlastníctva,
 - e) ochrany pracovníkov na pracovisku,
 - f) finančných služieb,
 - g) ochrany spotrebiteľa,
 - h) technických predpisov a noriem,
 - i) využitia jadrovej energie,
 - j) dopravy.

Závaznosť práva EÚ v právnom poriadku SR

- **§ 121 OSP** "Netreba dokazovať skutočnosti všeobecne známe alebo známe súdu z jeho činnosti, ako aj právne predpisy uverejnené alebo oznámené v Zbierke zákonov SR a právne záväzné akty, ktoré boli uverejnené v Úradnom vestníku Európskych spoločenstiev a v Úradnom vestníku EÚ."

Úradný vestník

- **Zákon č. 416/2004 Z.z. o Úradnom vestníku EÚ**
 - **„§ 1**
Právne záväzné akty Európskych spoločenstiev a právne záväzné akty Európskej únie uverejnené v Úradnom vestníku Európskej únie alebo v Úradnom vestníku Európskych spoločenstiev (ďalej len úradný vestník) sú v súlade s medzinárodnými zmluvami¹) účinné na území Slovenskej republiky.
 - **§ 2**
(1) O všetkom, čo bolo v úradnom vestníku uverejnené, platí, že dňom uverejnenia sa stalo známym každému, koho sa to týka; domnienka o znalosti uverejnených právne záväzných aktov Európskeho spoločenstva a Európskej únie je nevyvrátiteľná."

Úradný vestník

- Úradný vestník EÚ (publikácia, jazyky, členenie)
- Právne akty uverejňované v ÚV (čl. 297 ZFEÚ – všetky legislatívne akty, nelegislatívne nariadenia a smernice určené všetkým ČŠ, rozhodnutia bez konkrétneho adresáta, iné akty – fakultatívne)
- účinnosť právnych aktov v nadväznosti na ich uverejnenie, zásada právnej istoty
- Nariadenie č. 216/2013 o elektronickom uverejňovaní Úradného vestníka EÚ – od 1. júla 2013
- <http://new.eu-lex.europa.eu/homepage.html?locale=sk>

Formy aproximácie

- **transpozícia (premietnutie)** je proces zameraný na dosiahnutie rovnakých právnych účinkov v právnych predpisoch, aké majú príslušné právne akty, a to buď prijatím, zmenou, doplnením, alebo zrušením právnych predpisov
- **adaptácia (prispôbenie)** je proces zameraný na prispôbenie právnych predpisov právnym aktom s cieľom vytvorenia podmienok na fungovanie režimu, ktorý existuje v Európskych spoločenstvách, a to buď prijatím, zmenou, doplnením, alebo zrušením právnych predpisov
- **koordinácia** je proces smerujúci buď k zosúladeniu legislatívy alebo k zosúladeniu administratívnej praxe v prípadoch, keď adaptácia alebo transpozícia nie je možná alebo potrebná
- **implementácia** je proces spočívajúci v transpozícii právneho aktu a následnom vydaní vykonávacích právnych predpisov (ďalej len „**implementácia v užšom zmysle**“), ako aj výklad, aplikácia, vynútenosť a dodržiavanie právnych predpisov zlučiteľných s právom Európskych spoločenstiev alebo s právom Európskej únie, ktoré zabezpečujú orgány verejnej moci (ďalej len „**implementácia v širšom zmysle**“)